

Termin *Biblioteka 2.0* (ang. *Library 2.0*) pojawił się wraz z upowszechnieniem koncepcji Web 2.0 i oznacza nowy pomysł wykorzystania technologii w bibliotekarstwie, polegający na zastosowaniu interaktywnych, współtworzonych przez użytkowników oraz multimedialnych technologii sieciowych do udostępniania w Internecie bibliotecznych zasobów i usług. Mimo że na polskim rynku wydawniczym istnieje szereg publikacji próbujących opisać różne aspekty Sieci 2.0¹, na temat Biblioteki Drugiej Generacji nie powstało dotąd żadne kompleksowe opracowanie monograficzne (pomijając artykuły w prasie fachowej i wydawnictwa konferencyjne). Tę lukę doskonale wypełnia wydana przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w roku 2012 książka autorstwa Grzegorza Gmiterka pt. *Biblioteka w środowisku społecznościowego Internetu: biblioteka 2.0*. Pozycja ta wpisuje się w dotychczasowy obszar zainteresowań autora – adiunkta w Instytucie

¹ Wystarczy wymienić w tym miejscu choćby publikacje Wydawnictwa Helion, jak np. Ch. Brogan, J. Smith, *Zaufanie 2.0. Jak wywierać wpływ, zdobyć lojalność klientów i kreować markę*, tłum. B. Sałbut, Gliwice 2011; S. Godin, *Plemiona 2.0. Zostań internetowym przywódcą*, tłum. M. Witkowska, Gliwice 2010; M. Joel, *Sześć pikseli oddalenia. Zarabiaj dzięki sieci Web 2.0*, tłum. A. Kanclerz, Gliwice 2010; G. Vossen, S. Hagemann, *Serwis Web 2.0. Od pomysłu do realizacji*, tłum. T. Walczak, Gliwice 2010; A. Shuen, *Web 2.0. Przewodnik po strategiach*, tłum. A. Strefański, Gliwice 2009.

Grzegorz Gmiterek, *Biblioteka w środowisku społecznościowego Internetu: biblioteka 2.0*, Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 2012, 259, [1] s., il., (Nauka, Dydaktyka, Praktyka 136), ISBN 978-83-61464-82-2

DOI: 10.12775/TSB.2013.011

Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, koncentrującego się od lat w swojej działalności publikacyjnej na zagadnieniach związanych z wykorzystywaniem nowych technologii w instytucjach kultury i nauki². Naj-

² Na przykład: G. Gmiterek, *Katalogi OPAC „następnego pokolenia”: charakterystyka, różnorodność i możliwość ich wykorzystania*, [w:] *Biblioteka, książka, informacja i Internet 2010*, pod red. Z. Osińskiego, Lublin 2010, s. 183–199; tenże, *Audialne i audiowizualne dokumenty online: możliwości ich wykorzystania, tworzenia i udostępniania w praktyce biblioteki dla dzieci i młodzieży*, [w:] *Internet w bibliotece dla dzieci i młodzieży, od teorii do praktyki, poradnik*, pod red. G. Lewandowicz-Nosal, Warszawa 2009, s. 128–162; tenże, *Prasa w dobie konwergencji i nowych mediów*. Biuletyn EBIB [on-line] 2008, nr 1 (92) [dostęp 31 marca 2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.info/2008/92/a.php?gmiterek>; tenże, *Archiwa internetowe i ich rola w tworzeniu globalnych zasobów informacyjnych (na przykładzie archiwum internetowego – www.archive.org)*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja, między podziałami a wspólnotą*, pod red. J. Dzielniańskiej, Kielce 2007, s. 553–563; tenże, *Library 2.0, nowe wyzwania dla polskich bibliotek*,

nowsza propozycja G. Gmiterka jest udaną próbą charakterystyki usług informacyjno-bibliotecznych organizowanych w myśl koncepcji 2.0, podjętą na szerokim tle kultury konwergencji. Stanowi ona pewien rodzaj przewodnika po tzw. *nowych nowych mediach*, w którym autor dokonuje ich przeglądu, oceny funkcjonalności oraz wskazania możliwych obszarów wykorzystania w instytucjach bibliotecznych.

Publikacja otwarta *Wstępem* obejmuje trzy wewnętrznie rozbudowane rozdziały. Dopełnia ją *Zakończenie* oraz niezwykle obszerna *Bibliografia* (licząca łącznie 872 pozycje: 557 rozpraw, monografii i artykułów; 136 artykułów prasowych; 179 dokumentów pochodzących z serwisów internetowych).

Rozdział pierwszy książki oscyluje wokół problematyki konwergencji mediów, a więc zacierania się granic między tradycyjnymi i nowoczesnymi ich formami. Swoje rozważania autor rozpoczyna od zwrócenia uwagi na powstawanie tzw. supermediów, które poza tym że mają niespotykane dotąd interaktywne i komunikacyjne możliwości, pozwalają na generowanie różnego typu dokumentów i informacji. Co istotne, zjawiska konwergencji

mediów Gmiterek nie rozpatruje jednopłaszczyznowo. Obok konwergencji technologicznej (upodobnianie się urzędzeń, które zaczynają pełnić te same funkcje), wspomina o konwergencji treści (zmiana sposobu dystrybucji treści, kształtowanie przekazu w taki sposób, by mógł on być odebrany w wielu kanałach komunikacji masowej), konwergencji funkcjonalnej (zastosowanie technik analogowych w ramach nowych mediów oraz symbiozy z ich starymi odpowiednikami), a wreszcie konwergencji transmisji i sieci (zespolenie wszystkich kanałów transmisji i aplikacji) (s. 24–28). Osobne miejsce autor poświęca kulturze konwergencji, a więc kulturowym i społecznym zmianom sposobów cyrkulacji mediów w obrębie kultury. Podobnie jak Henry Jenkins, Gmiterek analizuje zjawisko konwergencji mediów z punktu widzenia tzw. kultury uczestnictwa (współpraca użytkowników w tworzeniu zasobów za pomocą komputerów i Internetu) oraz zbiorowej inteligencji (zdolność wirtualnych społeczności do podnoszenia wiedzy i umiejętności ich członków). Zdaniem autora, to interaktywność, multimedialność, uniwersalność technologii i jej powszechna dostępność sprawiają, że w umysłach konsumentów mediów dokonują się istotne zmiany, których efektem jest wolna i nieskrępowana wymiana idei, pomysłów, umiejętności i informacji oraz budowa wzajem-

[w:] *Oblicza Internetu: architektura komunikacyjna Sieci*, pod red. M. Sokołowskiego, Elbląg 2007, s. 195–204.

nych relacji z innymi użytkownikami (s. 33).

Część druga rozdziału pierwszego przybliża genezę koncepcji oraz znaczenie terminu *Web 2.0*. Kreśląc ramy chronologiczne zjawiska, Gmiterek przywołuje przykłady prekursorskich projektów wpisujących się w nurt Sieci Drugiej Generacji (Projekt Gutenberg, GeoCities.com), a tworzonych jeszcze na długo przed ostatecznym ukształtowaniem się tej koncepcji. Przytaczając liczne definicje z literatury fachowej, dowodzi problemów z istnieniem uniwersalnej i powszechnie obowiązującej definicji terminu *Web 2.0*. Za przyczynę takiego stanu rzeczy uznaje dwa czynniki: brak porozumienia co do elementów właściwych dla większości serwisów należących do tego nurtu oraz tworzenie coraz bardziej zaawansowanych projektów, z których spora część jest dopiero w fazie powstawania. Dokonując zestawienia definicji akcentujących zarówno społeczne, jak i technologiczne aspekty Web 2.0, autor konkluduje, że nie należy go utożsamiać z nowym rodzajem witryn internetowych, nową wersją czy nowym standardem Internetu, lecz „umiejętnością i gotowością użytkowników do modyfikowania stron, z których w danym momencie korzystają” (s. 43–44). Choć takie podejście bez wątplenia eksponuje społeczny wymiar Web 2.0 (wkład użytkowników w tworzenie stron WWW), Gmiterek

wyraźnie podkreśla, że to zjawisko jest zdeterminowane również technologiczne. W tym kontekście o wiele ważniejsza wydaje mu się jednak sama możliwość i łatwość publikowania treści niż techniczne kwestie dotyczące budowy stron czy serwisów WWW. Istotę Web 2.0 autor sprowadza zatem do dwóch płaszczyzn: „współpraca, współdzielenie treści, współkształtowanie, współtworzenie zasobów” oraz „dynamika, decentralizacja i rozproszenie treści” (s. 49). Porównując poszczególne generacje Internetu, określa najważniejsze cechy serwisów tworzonych w nurcie 2.0, zaliczając do nich: charakterystyczny wygląd witryny, generowanie treści przez użytkowników, wykorzystywanie folksonomii do kategoryzowania i klasyfikowania informacji, mechanizm wiki, komentowanie, recenzowanie i ocenianie informacji, licencja Creative Commons, personalizowanie odbioru treści i indywidualna ich organizacja, innowacyjność, kreatywność, budowa sieci kontaktów, tworzenie własnych przestrzeni informacyjnych, praca społeczności internetowych nad wspólnymi projektami oraz występowanie tzw. modelu „długiego ogona” (s. 50–52).

Ważne miejsce w pierwszej części pracy zajmuje także kwestia krytyki koncepcji Web 2.0, traktowania jej jako pustostłowa, chwytu marketingowego czy technologicznego utopizmu. W swojej pracy Gmiterek sprawnie

posługuje się obcojęzyczną literaturą i syntetycznie omawia wybrane poglądy badaczy sceptycznie odnoszących się do Sieci Drugiej Generacji (m.in. Jarona Laniera, Johna Dvoraka, Tima Bernersa Lee, Tima O'Reilly'ego, Andrew Keena). Nie waha się przy tym wytknąć pewnych niekonsekwencji czy niedoskonałości w ich rozumowaniu. Przytaczając zarzuty formułowane wobec Web 2.0 (śmietnik cywilizacji, przyczyna upadku kultury, brak profesjonalizmu, kult amatora i nijakości, brak kompetencji), autor wykazuje jednostronność takiego myślenia i dowodzi, że być może u jego podstaw leżą takie mechanizmy, jak błędne rozumienie założeń Web 2.0, upatrywanie w nim czynnika zagrażającego tradycyjnej gospodarce, nauce czy kulturze, przecenianie profesjonalizmu mediów tradycyjnych, obawa przed łamaniem praw autorskich czy wreszcie niedostrzeganie wartości dodanej projektów 2.0, a więc ich pozytywnego wymiaru w kontekście zwalczania wykluczenia cyfrowego czy zdobywania nowych umiejętności przez użytkowników.

Rozdział drugi omawianej publikacji jest poświęcony zjawisku Biblioteki 2.0. Konceptyjnie jest on skonstruowany podobnie jak rozdział pierwszy. Na początku autor nakreśla pewne niedostatki bibliotek na drodze implementacji nowych mediów: niski stopień komputeryzacji niektórych księżnic, brak przygotowania

pracowników do wykorzystywania nowoczesnych technologii, niedostateczny poziom użytkowania bezpłatnych zasobów elektronicznych. W tym kontekście koncepcja Web 2.0 jawi mu się jako szansa na poszerzenie i uatrakcyjnienie oferty usług informacyjno-bibliotecznych.

Prowadząc rozważania o naturze zjawiska Biblioteka 2.0, Gmiterek dowodzi braku spójnej definicji terminu *Library 2.0*. Na potwierdzenie tej tezy przytacza stanowiska kilku badaczy (m.in. Michaela Caseya, Paula Millera, Darlene Fichter, Michaela Stephensa, Jassamyna Westa, Janet L. Balas, Jacka Mannesa i Laury Savastinuk) i wskazuje, że o ile dla jednych *Biblioteka 2.0* to określenie dalece wykraczające poza zastosowanie nowych technologii w bibliotekach, o tyle dla innych – swoisty synonim technologicznej ewolucji usług informacyjno-bibliotecznych. Sam reprezentuje pogląd, że *Biblioteka 2.0* to raczej pewien model funkcjonowania instytucji bibliotecznej, a nawet swoista filozofia działalności, „której celem z jednej strony jest efektywna współpraca z innymi bibliotekami i użytkownikami, a z drugiej wdrażanie praktycznych narzędzi i usług” (s. 72).

Kolejne passusy rozdziału drugiego przynoszą charakterystykę zmian, jakie niesie ze sobą wdrożenie koncepcji Web 2.0 w bibliotekach. Wnikliwej charakterystyce zostają zatem poddane

zarówno jej aspekty organizacyjne (jak np. reorganizacja agend i sposobów realizowania poszczególnych zadań, modyfikacja koncepcji zarządzania placówką, poprawa umiejętności pracowników), jak i technologiczne (np. implementacja otwartego oprogramowania, wdrożenie społecznych OPAC-ów, zastosowanie kanałów RSS i aplikacji AJAX-owych, stworzenie możliwości dostępu do zasobów bibliotek za pomocą urządzeń mobilnych). Bardzo interesująco wypada tu także analiza zmian odnoszących się do możliwości działań użytkownika w otwartym systemie biblioteki i jego wpływu na działalność informacyjno-biblioteczną. Gmiterek sprzeciwia się pogładowi, że nurt 2.0 niewiele zmienia w interakcji biblioteka–użytkownik. Mimo że skoncentrowanie na potrzebach tego drugiego od wieków stanowiło podstawę działalności bibliotek, jego zdaniem, wraz z erą 2.0 wzajemne relacje interesariuszy przyjmują nieco inny – bardziej oryginalny – charakter. Głównymi determinantami tych relacji stają się: wiarygodność informacyjna, wspólna wiedza, biegłość w odniesieniu do technologii, efektywne wykorzystywanie zgromadzonych kolekcji oraz ich prezentacja za pośrednictwem nowych mediów (s. 126). W nowym modelu biblioteki to użytkownik jest jej centralnym ogniwem, a ta, „dostarczając mu technologicznych narzędzi do zdobywania nowej wiedzy, jedno-

ześnie zachęca i promuje wspólnie z bibliotekarzem tworzenie treści” (s. 127).

Opowiadając się za ideą otwartości i nowoczesności w działalności bibliotek, Gmiterek wyraźnie podkreśla, że modelu 2.0 nie należy traktować jako zagrożenia dla dotychczasowej misji bibliotek, a raczej widzieć w nim swoistą koncepcję szybko dokonujących się zmian, elastyczności w podejmowaniu decyzji, a nade wszystko urzeczywistniania kultury partycypacji. Autor nie wieszczy także końca zawodu bibliotekarza. Wręcz przeciwnie, w adaptującej i wykorzystującej nowe technologie biblioteczne przypisuje mu rolę przewodnika po zasobach elektronicznych i organizatora nowoczesnego centrum informacyjnego, którego zadaniem jest zarówno udzielanie specjalistycznej informacji, jak i edukacja w zakresie wykorzystywania nowych narzędzi oraz rozwijanie zasobów elektronicznych przy interaktywnej współpracy z czytelnikiem (s. 64, 131).

Ostatni rozdział książki przynosi szereg propozycji praktycznego wykorzystania narzędzi Web 2.0 w bibliotekach. Czytelnik znajdzie tu charakterystykę blogów, podcastów, mechanizmów wiki, serwisów zakładkowych, kanałów telewizyjnych i radiowych, tagów, platform społecznościowych i aplikacji wykorzystywanych do budowy obiektów wirtualnej rzeczywistości. W opisie narzędzi

autor przyjmuje zasadę konsekwentnej symetrii. Omówieniu genezy i funkcjonalności danego narzędzia towarzyszy wskazanie obszarów, do jakich może ono zostać wykorzystane w bibliotekach. Klarowną charakterystykę wzbogacają liczne przykłady praktycznych rozwiązań, pochodzące zarówno z książnic zagranicznych, jak i polskich.

Istotnym walorem publikacji jest jej język. Autor bez zbędnego narzucania się i huraoptymizmu – tak często towarzyszącego nowoczesnym technologiom – w sposób kompetentny, a jednocześnie wyważony i bardzo przystępny, opisuje możliwości wykorzystywania narzędzi Web 2.0 w instytucjach bibliotecznych. Omawiając poszczególne aspekty tego zagadnienia, nie przyjmuje roli arbitra i nie

rekomenduje zastosowania takiego czy innego narzędzia. Ten wybór pozostawia pracownikom bibliotek, uprzedzając jednak, że pełne urzeczywistnienie koncepcji Biblioteki 2.0 to ogromne wyzwanie zarówno dla użytkowników, jak i bibliotekarzy. W świetle badań i analiz przeprowadzonych przez Gmitterka – wyzwanie opłaczalne, bo pozwalające bibliotekom obrócić możliwości stwarzane przez nowoczesne technologie na swoją korzyść, a tym samym zatroszczyć się o dobro obecnych i przyszłych użytkowników oraz własny wizerunek.

Małgorzata Kowalska

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Celem wydanego przez Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego niewielkiego wydawnictwa, jak napisali Władysław Marek Kolasa i Grzegorz Nieć, jest „ukazanie stanu badań nad prasą ruchu ludowego, krótka charakterystyka oraz ocena dostępnych prac z tego zakresu, wreszcie zwrócenie uwagi na najważniejsze potrzeby, najdotkliwsze luki i braki w tym obszarze. Zadaniem naszym – napisali dalej autorzy – jest zatem zarówno dokonanie inwentaryzacji opracowań,

**Władysław Marek Kolasa,
Grzegorz Nieć, *Bibliografia historii prasy polskiego ruchu ludowego*,
Warszawa: Muzeum Historii
Polskiego Ruchu Ludowego 2012,
104 s., ISBN 978-83-62171-43-9**

DOI: 10.12775/TSB.2013.012

jak i sprowokowanie dyskusji oraz – co byłoby najbardziej pożądane – zainspirowanie badaczy do podjęcia pewnych